

approaches to information security in the banking sector will allow banks and their customers not only reduce the period of "insecurity" (from days or hours to seconds) but also will get a much better protection of banking information and secure financial system both individual countries and the global economic space. Because of this, the author accent the importance of continue research in this area and developing new advanced technologies to protect information that will be effective in the banking sector.

Keywords: *bank, banking information, defense of information, information security, information technology, cryptography, cloud technology.*

*Одержано редакцією: 28.04.2017
Прийнято до публікації: 10.05.2017*

УДК 347.211

МАКАРЕВИЧ Ольга Вікторівна,
аспірант кафедри економіки і права,
Національний університет харчових технологій,
м. Київ, Україна

РОЛЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Висвітлено загальне трактування поняття й структури економічної безпеки та інтелектуальної власності підприємства. Розглянуто сучасні стан та динаміку щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності відповідно до чинного законодавства України суб'єктами господарювання.

Ключові слова. *Інтелектуальна власність, економічна безпека.*

Постановка проблеми. Економічна безпека підприємства завжди займала провідну роль для успішного ведення господарської діяльності. В міру розвитку інтелектуальної економіки, НТП та безперервного посилення конкуренції за умов обмеженості ресурсів захист прав об'єктів інтелектуальної власності підприємства як напрям забезпечення стабільності і швидкої реакцій щодо ринкових змін стає визначальною компетенцією в усіх сферах діяльності суб'єктів господарювання.

Зважаючи, що захист прав інтелектуальної власності підприємств розглядається як функціональна складова економічної безпеки розгляд нормативно-правової бази щодо забезпечення захисту прав об'єктів інтелектуальної власності виявив деякі суперечливі питання з практичної точки зору для підприємницької діяльності в різних сферах господарювання. Такий стан дещо обмежує використання та набуття компетенції підприємцями, що створює додаткові бар'єри для їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями поняття, складових, ролі економічної безпеки підприємства та інтелектуальної власності займаються багато провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких слід виділити: В. Белокурова, Г. Жосана, С. Ільяшенка, І. Керницького, К. Коваленка, Г. Козаченка, Л. Корчевську, Т. Кузенка, Б. Кузіна, В. Левченка, Н. Лоханову, О. І. Барановський, І. О. Бланк, О. І. Захаров, П. Я. Пригунов, М. М. Єрмошенко, В. С. Сідак, М. І. Камлик, В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк, О. Ляшенка, С. Меламедоа, С. Михайлюка, В. Нагорного, М. Бендікова, І. Бланка, Т. Васильців, С. Владимірова, Л. Гончаренка, К. Горячеву, О. Груніна, С. Груніна,

В. Гусєва, С. Дубецьку, В. Сенчагова, Т. Соколенка, О. Сосніна, П. Фісуненка, І. Чумарина, І. Шевченка, Л. Шемаєву, С. Шкарлета, В. Шликова, В. Ярочкіна, Н. Яценко та ін.

Мета та завдання дослідження – встановити роль захисту прав інтелектуальної власності підприємств в системі економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна безпека підприємства являє собою комплексну систему заходів та напрямів щодо стабілізації стану і розвитку бізнесу з метою успішної його діяльності, збереження ринкових позицій, а також швидкого реагування та усунення виявлених проблем. В свою чергу, більшість вітчизняних та зарубіжних науковців сходяться щодо переліку її складових елементів (рис. 1), але й мають певні структурні відмінності.

Рис. 1. Структурні елементи економічної безпеки підприємства

У будь якого підприємства своя унікальна система економічної безпеки. Функціональність, повнота, взаємодія і ефективність якої залежать від збалансованості необхідних індивідуальних комплектуючих і чинної в державі законодавчої бази, від наявності фінансових, матеріальних ресурсів, поняття і розуміння керівництвом підприємства і його працівниками важливості забезпечення безпеки у процесі господарювання, досвіду роботи служб безпеки підприємства та їх керівників.

Інтелектуальна і кадрова складова визначає в першу чергу інтелектуальний та професійний склад кадрів. Програма інтелектуальної та кадрової складових економічної безпеки має охоплювати як взаємопов'язані, так і самостійні напрями діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання [1]. Що відповідно сприятиме створенню нових об'єктів інтелектуальної власності на підприємстві. Інтелектуальна власність підприємства – це результати розумово-творчої діяльності колективу, які використовує підприємство з метою збагачення і розвитку.

Розгляд окремими складовими захисту прав інтелектуальної власності свідчить про їх важливу роль в системі забезпечення економічної безпеки підприємства.

В загальному розуміння вони не обходять жодний сектор господарської діяльності та будь яке підприємство незалежно від ринку й рівня його функціонування.

Підприємства у ринковій боротьбі змушені активно розглядати всі можливі шляхи досягнення успіху та використання власної унікальності за рахунок наявної компетенції чи її створення. Тому, доцільно виокремити об'єкти інтелектуальної власності, якими володіють або користуються: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торгові марки, фірмове найменування, географічне зазначення, наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції, ноу-хау, бази даних, комп'ютерні програми, тощо. Перелік не є вичерпним, враховуючи особливості кожної галузі та управлінських підходів до ведення бізнесу підприємцями. Використання цих об'єктів сприяє підвищенню технічного рівня суспільного виробництва, його ефективності, забезпечує конкурентоздатність вироблених товарів на внутрішньому та міжнародному ринках збуту.

Реєстрація об'єктів прав інтелектуальної власності в майбутньому створює додаткові доходи і є напрямком забезпечення економічної безпеки підприємства. Досвід великих вітчизняних і світових компаній демонструє інноваційний розвиток на основі інтелектуальної власності, укріплення місця на ринку серед конкурентів, а також є шляхом забезпечення інформаційної безпеки для діяльності суб'єкта. Споживачами виділено дві характеристики, які впливають на їх вибір – ціна та якість. Перша формує величину збуту, друга – величину попиту.

Загальні тенденції реєстрації прав на об'єкти промислової власності за останні роки є невтішними на вітчизняному ринку. Останні дані Державної служби інтелектуальної власності та Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» станом на I квартал 2017 року порівняно з аналогічним періодом попереднього року засвідчують незначне зростання кількості заявок на винаходи, знаки для товарів і послуг за національною процедурою та промислові зразки (на 1,2 %, 1,5 % та 4,2 % відповідно). Кількість заявок на корисні моделі зменшилася на 12 %, на знаки для товарів і послуг за Мадридською системою – на 12,3 % (табл. 1 та рис. 2).

Таблиця 1

Показники надходження заявок на ОПВ
в I кварталі 2013 – 2017 років [2]

Об'єкти промислової власності	2013	2014	2015	2016	2017*	2017 у % до 2016
Винаходи	1325	1122	1082	947	958	101,2
Корисні моделі	2895	2165	1923	2406	2122	88,2
Промислові зразки	257	668	471	524	546	104,2
Знаки для товарів і послуг	7921	6759	6543	8741	8630	98,7
за національною процедурою	5453	4530	4521	6956	7061	101,5
за міжнародною процедурою	2468	2229	2022	1785	1569	87,7

Протягом I кварталу з використанням системи електронного подання надійшло 52 заявки на винаходи, 58 – на корисні моделі та 1 094 – на знаки для товарів і послуг, що становить понад 11 % від загальної кількості поданих заявок [2].

Рис. 2. Динаміка надходження заявок на ОПВ в I кварталі 2013 – 2017 років
(*Дані попередні, не уточнені) [2]

Загальна кількість заявок на винаходи в I кварталі 2017 року практично залишилася на рівні аналогічного періоду попереднього року (табл. 2, рис. 3).

Таблиця 2

Надходження заявок на винаходи в I кварталі 2013-2017 років

	2013	2014	2015	2016	2017	2017 у % до 2016
Усього надійшло	1325	1122	1082	947	958	101,2
За національною процедурою	774	625	631	575	581	101
від національних заявників	705	556	575	526	533	101,3
від іноземних заявників	69	69	56	49	48	98
За процедурою РСТ, у т.ч.	551	467	451	372	377	101,3
від національних заявників	1	0	0	1	1	X

Спостерігалася тенденція зниження активності заявників-юридичних осіб і, відповідно, зниження частки заявок від них. Так, у I кварталі 2017 року частка заявок від юридичних осіб зменшилася на 4,5 % порівняно з I кварталом 2013 року й становила 68,4 %. Така тенденція формувалася за рахунок національних заявників-юридичних осіб, частка заявок від яких зменшилася з 55 % у I кварталі 2013 року до 46 % у I кварталі 2017 року. Натомість 96 % заявок від іноземних заявників подано юридичними особами. Частка заявок від іноземних заявників у загальній кількості заявок на винаходи становила 44,2 %.

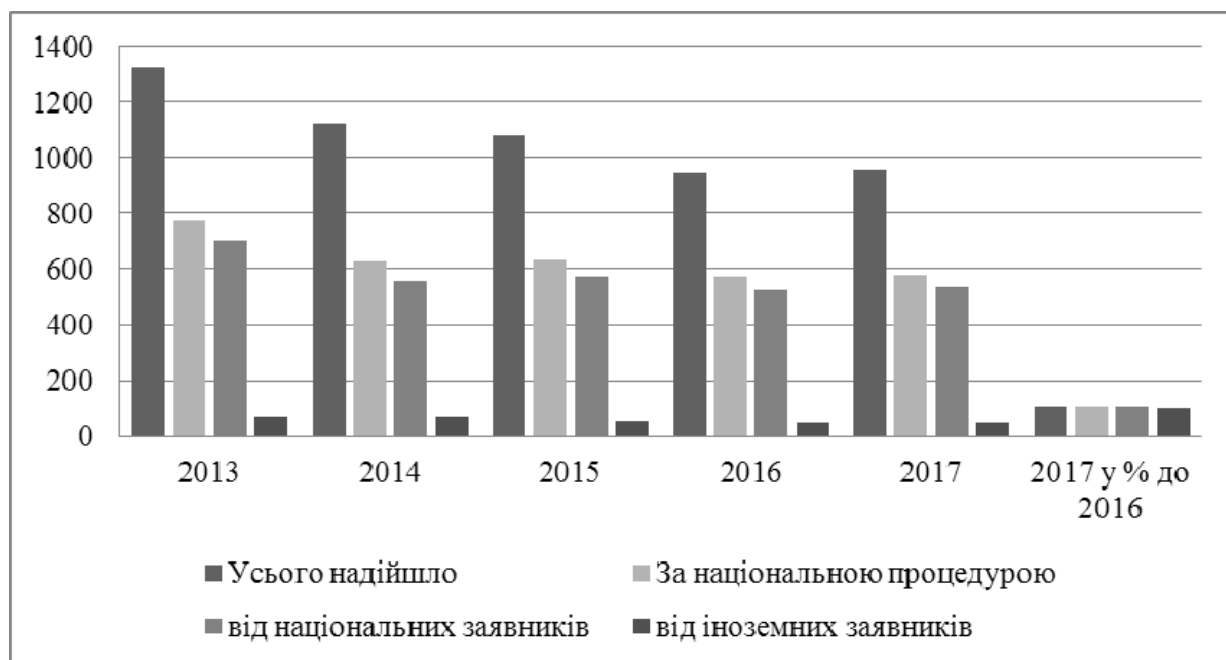

Рис. 3. Динаміка надходження заявок на винаходи в I кварталі 2013 – 2017 років

Аналіз активності іноземних країн-лідерів показує, що кількість заявок від заявників зі США (131 заявка), Японії (24) та Бельгії (17) збільшилася на 21,3 %, 26,3 % та 41,7 % відповідно. Не змінилася кількість заявок від заявників Німеччини (55 заявок) та Нідерландів (12 заявок). Кількість заявок від 10 заявників зі Швейцарії (44), Франції (13) та Великої Британії (15) зменшилася на 14 %, 41 % та 16,7 % відповідно, але при цьому вони не втратили позиції країн-лідерів. Порівняно з I кварталом 2016 року зросла кількість заявок від заявників з Туреччини (10 проти 2) та Данії (11 проти 7). Частка заявок від заявників зазначених країн становила 83,3 % [2].

У I кварталі 2017 року кількість заявок на корисні моделі зменшилася на 11,8 % переважно за рахунок зменшення активності національних заявників. Частка заявок від іноземних заявників є дуже низькою (0,8 % від загальної кількості заявок на корисні моделі) (табл. 3, рис. 4).

Таблиця 3

Надходження заявок на корисні моделі в I кварталі 2013 – 2017 років

	2013	2014	2015	2016	2017	2017 у % до 2016
Усього надійшло	2595	2165	1923	2406	2122	88,2
За національною процедурою	2595	2165	1919	2405	2122	88,2
від національних заявників	2562	2128	1903	2382	2106	88,4
від іноземних заявників	29	36	16	23	16	69,6
За процедурою РСТ	4	1	4	1	x	X

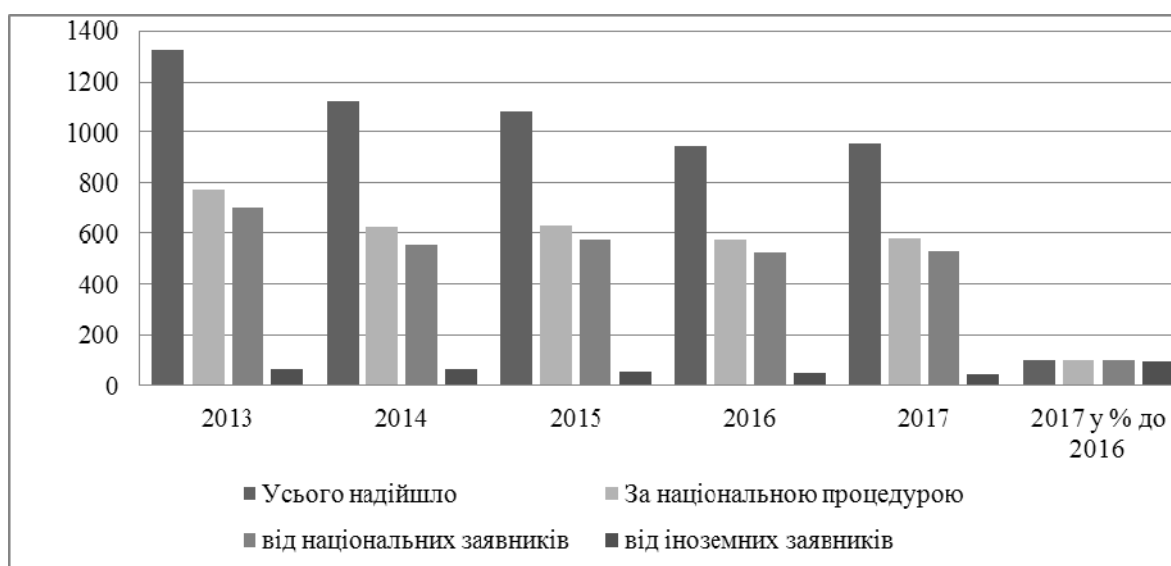

Рис. 4. Динаміка надходження заявок на корисні моделі в I кварталі 2013 – 2017 років

Від заявників Російської Федерації, США та Німеччини надійшло 14 заявок на корисні моделі, що становить майже 88 % від загальної кількості іноземних заявок на корисні моделі. У I кварталі 2017 року прийнято 2 465 рішень про видачу патентів на корисні моделі, 61 – про відмову у видачі, за 78 заявками припинено діловодство. Завершено діловодство за 2 549 заявками на корисні моделі (проти 2 356 в I кварталі 2016 року). Строк розгляду заявок на корисні моделі в середньому становив 5,7 місяця. Станом на 31 березня 2017 року очікували розгляду 2 705 заявок на корисні моделі [2].

У I кварталі 2017 року кількість заявок на промислові зразки збільшилася на 4 % порівняно з I кварталом 2016 року за рахунок зростання активності національних заявників (табл. 4). Частка заявок від іноземних заявників залишається незначною й становить 13,4 % від загальної кількості заявок на промислові зразки.

Таблиця 4

Надходження заявок на промислові зразки в I кварталі 2013 – 2017 років

	2013	2014	2015	2016	2017	2017 у % до 2016
Усього надійшло	527	668	471	525	546	104
від національних заявників	441	539	381	452	475	104,6
від іноземних заявників	86	129	90	73	73	100

У I кварталі 2017 року прийнято 887 рішень про видачу патентів на промислові зразки, 2 – про відмову у видачі, 54 заявки відкликано. Завершено діловодство за 723 заявками на промислові зразки (проти 700 в I кварталі 2016 року). Станом на 31 березня 2017 року очікували розгляду 998 заявок на промислові зразки.

У I кварталі 2017 року темпи зростання кількості заявок на знаки для товарів і послуг за національною процедурою суттєво сповільнилися порівняно з I кварталом 2016 року. Так, кількість заявок від національних заявників збільшилася лише на 1,6 % проти майже 67 % у I кварталі 2016 року. Кількість заявок від іноземних заявників практично не змінилася порівняно з аналогічним періодом минулого року, а їх частка становила майже 12 % (табл. 5, рис. 5). При цьому порівняно з I кварталом 2013 року ця

частка зменшилася більше ніж на 9 %. Протягом п'яти років зберігалася тенденція зменшення кількості заявок, поданих за міжнародною процедурою. Так, кількість заявок у I кварталі 2017 року зменшилася більше ніж на 12 % порівняно з аналогічним періодом минулого року та майже на 37 % порівняно з I кварталом 2013 року.

Таблиця 5

Надходження заявок на знаки для товарів і послуг у I кварталі 2013 – 2017 років

	2013	2014	2015	2016	2017	2017 у % до 2016
Усього надійшло	7921	6759	6543	8741	8630	98,7
За національною процедурою	5453	4530	4521	6956	7061	101,5
від національних заявників	4304	3507	3666	6121	6217	101,6
від іноземних заявників	1149	1023	855	835	844	101,1
За міжнародною процедурою	2168	2229	2022	1785	1569	87,9

Найбільш активними в поданні заявок за національною процедурою, як і в минулому році, були заявники зі США (140 заявок), Кіпру (101) та Великої Британії (59). Майже у 2,5 раза скоротилася кількість заявок від заявників зі Швейцарії (50 проти 123 заявок у I кварталі 2016 року), більше ніж на 17 % – від заявників Індії та на 23 % – від заявників з Російської Федерації, але при цьому ці країни увійшли до десяти країн-лідерів. Кількість заявок від заявників із Сінгапуру зросла в 4,8 раза (24 заявки проти 5). У I кварталі 2017 року порівняно з аналогічним періодом попереднього року на 3 % зменшилася частка заявок, поданих за Мадридською системою, у загальній кількості іноземних заявок: ця частка становила 65%. У поданні заявок за Мадридською системою найбільш активними були заявники з Німеччини (254 заявки), Російської Федерації (128), Італії (121), Китаю та Франції (по 119 заявок). Кількість заявок від заявників зі США, які посідали в I кварталі 2016 року першу позицію, скоротилася на 36 % (109 заявок проти 169), Швейцарії – на 29 %, Туреччини – на 15 %, Великої Британії – на 20 %.

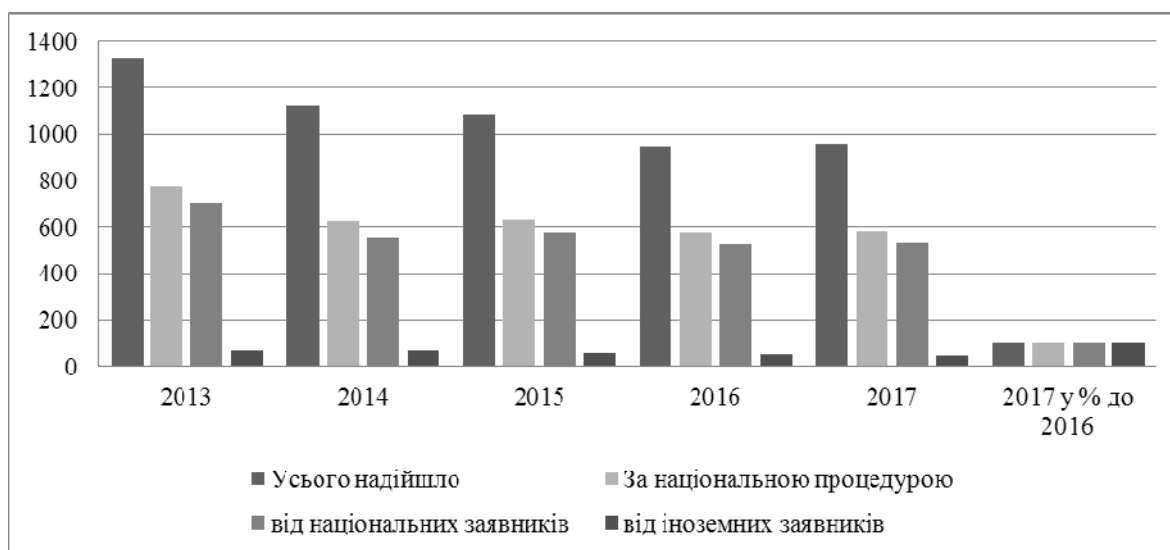

Рис. 5. Динаміка надходження заявок на знаки для товарів і послуг за національною процедурою в I кварталі 2013 – 2017 років

Статистичні дані засвідчують факт зменшення активності вітчизняних підприємств, що захищають свої права ІВ, і тим самим стають вразливішими серед конкурентів-іноземців із товарами аналогами представленими на «спільних» ринках збуту.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Підприємства на протязі своєї діяльності у результаті зносу повинні оновлювати матеріальне устаткування та технічне забезпечення за допомогою промислових винаходів. Від стану устаткування, матеріально-технічної бази, програмного забезпечення, наявності корисних моделей, торгових найменувань, за рахунок яких створюється інноваційний продукт або товар відповідної якості та вартості, зовнішнього вигляду й так далі відповідно до споживчих вимог сучасного ринку. Споживачі з неабиякою увагою відносяться, яка має свою унікальність та ім'я. Рівень привабливості та економічної безпеки свого товару будь яка компанія може за рахунок наявності потужного інтелектуального потенціалу та ефективного використання об'єктів ІВ.

Захист прав об'єктів інтелектуальної власності підприємств може стати шляхом та надійним напрямом забезпечення економічної безпеки підприємства. Це можливо в разі системного, комплексного підходу щодо її формування та оцінки перспектив зростання підприємства, застосовуючи відповідні стратегії й тактику розвитку та зменшення впливу загроз і небезпек, наслідків фінансових криз.

Список використаних джерел

1. Мунтян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтянін. – К. : вид-во КВІЦ, 2009. – 464 с.
2. Показники діяльності Державної служби інтелектуальної власності України та Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» за I квартал 2017 року. – Київ: 2017.
3. Передання технологій і економічні наслідки посилення охорони прав інтелектуальної власності у країнах, що розвиваються : Робочий документ ОЕСР № 62 щодо торговельної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecdilibrary.org/docserver/download/5kzr6fh57jln.pdf?expires=1401036588&id=id&accna me=guest&checksum=FF758876988857D5D0DE6320659FD51>.
4. Звіт ВОІВ «Мінливе обличчя інновацій» (2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/intproperty/944/wipo_pub_944_2011.pdf.

References

1. Muntyan V.I. (2009) The economic security of Ukraine. *Kyiv: KVITs*.
2. Performance State Intellectual Property Service of Ukraine and the State Enterprise "Ukrainian Institute of Intellectual Property" for the I quarter 2017. *Kyiv*.
3. Transfer of technology and economic effects of strengthening intellectual property protection in developing countries [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.oecdilibrary.org/docserver/download/5kzr6fh57jln.pdf?expires=1401036588&id=id&accna me=guest&checksum=FF758876988857D5D0DE6320659FD51>.
4. WIPO report «The Changing Face of innovations» (2011). [Electronic resource]. – Access mode: http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/intproperty/944/wipo_pub_944_2011.pdf.

МАКАРЕВЬСЬКА Ольга Вікторівна,

Postgraduate, National University of Food Technologies

ROLE OF INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION IN ENTERPRISES ECONOMIC SECURITY

Abstract. Introduction. *The economic security of the company has always played a leading role in the successful pursuit of economic activity. With the development of the intellectual economy and the continuous increase of competition in the conditions of resource constraints, the protection of the rights of intellectual property objects of the enterprise as a direction of ensuring stability and rapid reaction to market changes becomes the determining competence in all spheres of activity of business entities.*

Considering that the protection of intellectual property rights of enterprises is considered as a functional component of economic security, consideration of the regulatory framework for the protection of intellectual property rights of intellectual property has revealed some controversial issues from a practical point of view for entrepreneurial activities in various business areas. This situation somewhat limits the use and acquisition of competence by entrepreneurs, which creates additional barriers to their development.

Purpose – to establish the role of protection of intellectual property rights of enterprises in the system of economic security.

Methods. Analysis, generalization, graphical method.

Results. The statistical data confirm the fact that the activity of domestic enterprises protecting their IP rights decreases, thus becoming more vulnerable among foreign competitors with goods analogous to those represented in "common" markets.

During the course of their activities, enterprises must update their material equipment and technical equipment through industrial inventions as a result of wear. From the state of equipment, material and technical base, software, the availability of useful models, trade names, through which creates an innovative product or product of appropriate quality and value, appearance, and so on in accordance with the consumer requirements of the modern market. The level of attractiveness and economic security of product, any company may increase due to the presence of strong intellectual potential and the efficient use of IP objects.

Originality. Deals with the general interpretation of the concept and structure of economic security and intellectual property company. The modern state and dynamics for the protection of intellectual property in accordance with the laws of Ukraine entities.

Conclusion. Protection of the rights of intellectual property objects of enterprises can become a way and a reliable direction of ensuring the economic security of the enterprise. This is possible in the case of a systematic, integrated approach to its formation and assessment of the prospects of enterprise growth, applying appropriate strategies and tactics of development and reducing the impact of threats and dangers, the effects of financial crises.

Keywords. Intellectual property, economic security.

Одержано редакцією: 28.04.2017
Прийнято до публікації: 10.05.2017

УДК: 330.131.7

ФЕДУЛОВА Ірина Валентинівна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту,
Київський національний торговельно-економічний
університет, м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОЦЕСУ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В статті розглядаються теоретичні підходи до визначення сутності ризику і основних положень його врахування в господарській діяльності підприємства. Визначено основні елементи ідентифікації ризиків і послідовність їх врахування при аналізі, а саме: симптоми, причини, події і наслідки. Також розглянуто зміст процесу ризик-менеджменту, сутність його етапів, їх характеристика і основні положення формування процесу ризик-менеджменту на підприємстві. Розглядається перелік основних завдань, які необхідні для впровадження системи ризик-менеджменту по окремим етапам її становлення на підприємстві. Визначено відмінності між ризик-менеджментом і антикризовим управлінням. Побудовано схему організації ризик-менеджменту на підприємстві. Визначено основні складові процесу ризик-менеджменту, а саме: ідентифікація ризику; аналіз впливу ризику; планування реагування на ризики; ослаблення ризику, моніторинг та внутрішній контроль управління ризиками. Фактори, які впливають на сприйняття ризикової ситуації. План ризик-менеджменту як один з керівних документів управління ризиками, в якому розкривається зміст і деталі підходу, прийнятого у поводженні з ризиками, а також визначаються залучені ресурси і компоненти керування.

Ключові слова: ризик, елементи ризику, наслідки, ризик-менеджмент, процес ризик-менеджменту, план ризик-менеджменту.